

PALM KNIHY
knihy ve vaší dlaní

Rodina Horvátova

Vladislav
Vančura

OBSAH

I.....	6
II.	34
III.....	47
IV.....	64
V.....	77
VI.....	89
VII.....	101
VIII.....	139
IX.....	164
X.....	185
XI.....	223
XII.....	263

I.

Asi hodinu cesty od města Práchně stál dvůr jménem Jankov. Jeho chlévy byly veliké, jeho stodoly přiléhaly k zahradám a v korunách topolů, stínících domovní průčelí, hnízdili čápi. Ještě před nedávným časem patřil jankovský dvůr Vojtěchu Horvatovi, který se uvázal v držení tohoto majetku dědictvím po svém otci. Ale hospodařil špatně. Staral se o stromoví, pečoval o koně a louky mu zatím zarůstaly mechem a pole málo rodila. Říkalo se, že nemá peníze, ale Horvat si hrál na pána a lehce je vydával.

Jankovský statkář měl starostlivou ženu a pět dětí. Dva syny a tři dcery. Nejstarší student vykonal roku 1913 zkoušku dospělosti. Tehdy se malý Jeník teprve chystal vstoupiti do gymnasia. Vzhledem k úsporám bylo rozhodnuto, aby šel do Prahy, neboť jeho tři sestry navštěvovaly střední školu v hlavním městě a matka chovala naději, že se jí podaří opatřit lacinější byt a stravu, budou-li všichni pohromadě. Peníz, který Horvatovi obraceli na výchování svých dětí, byl opravdu veliký. Paní Anežka věšela proto hlavu, ale Horvat žil vesele a dělal dluhy.

Na počátku prázdnin zmíněného roku, když lidé pracovali v polích a když se Horvatovy dcery toulaly se studenty po zahradě, přitáhlo k jankovskému dvoru vojsko. Byl to dělostřelecký oddíl. Bral se silnicí podle říčky Louky, která svlažovala kořeny stromů před Horvatovým domem, a zjevil se tak znenadání, že pasáčkům hlídajícím na břehu husy vypadl z ruky prut a že zůstali s hubou dokořán.

Horvatův nejmladší syn spatřil jezdce oknem.

Však si vzpomínáte na chlapecký údiv, kdy, čelo na skle, jste viděli pochod vojska, jež v míru přechází podle zahrad.

Prvý jezdívá trubač na bělouši. A trubač troubí. Z kovového nástroje tryská hlas a jeho volání a jeho vrískot rozezní talíře na polici a skleničky, které se dotýkají okrajem.

Za trubačem pak táhne vojsko. Koně frkají, náprava řinčí a z prašného oblaku se zjevuje kráčející kopyto, špice kol, zbraň bijící do koňského boku, zpocená tvář, zuby, knír a vposled chochol z koňských žíní, který se kývá sem a tam.

Při pohledu na vojsko nemohl malý Jan zůstat doma a vyběhl k pasáčkům, kteří dosud nepromluvíli. Líbezný údiv nutil je obracet i v prstech hřebík či vázat provázky, jichž bývá v jejich kapsách dost a dost.

Sotva oddíl přešel, vpadli chlapci na prašnou cestu a běželi podle vozů. Dotýkali se zbroje, křičeli na vojáky a každý z nich se viděl na koni. Byli poblázněni válkou, o níž se toho času již mluvívalo a jež přicházela. Nicméně trysk koní a trubač na bělouši, trubač vdechující veselý zvuk ve svůj nástroj, je okouzloval. Viděli úsměv, jehož přibývá se zmenšující se tváří, a přáli vojáku, aby vyvázl z porážek, které očekávají všechny císařské armády. Přáli mu, aby si odnesl zdravou kůži z patálie, v níž mu půjde také o kejhák, neboť každý ví, že Rakousko dostane při té příležitosti na chrám páně.

Když dělostřelci zmizeli za vršíčkem a když se bylo nutno vrátit, vzpomněli si chlapci na husy a Jan se loudal domů. Ve vratech statku se pak setkal se svým otcem.

„Tak co,“ zeptal se starý Horvat, „kdo je lepší: dělostřelci nebo pěchota? Co se ti víc líbí? U kterých bys chtěl sloužit?“

Chlapec mlčel a Horvat se dal do smíchu.

„Ty máš svázaný jazyk? Ty nedovedeš mluvit?“ opakoval nacházeje zalíbení v ruměnci, který pokrýl synovu tvář.

Potom poslal Jeníka domů a obrátil se k stájím. Chtělo se mu zřejmě nějakých příhod, ale jankovský dvůr zůstával prázdný. Bylo slyšet jen přežvykující chlév, frkání koní a zvuky kopyt. Po chvíli vyšel z řezárny vozka. Nesl navršené ošatky a pohlédnuv na Horvata opakoval jeho úsměv. Táhl k poledni. Sladké holubice slétaly svrchu dolů, holubice, jež prosí o služby ovívající vás tleskotem křídel.

Nebe příliš obsáhlé zrcadlilo statek jako jediný bod, ale Horvatova mysl se rozptylovala. Myslíl současně na tisíc věcí.

Hledal v hejnu holubů své rousňáky, vzpomněl si na sadaře a současně na veselé příhody z města. Byl šťasten, ale v uších mu zněla jakási výstraha. Příliš často slýchal, že je moudré vystříhati se přívalu krásy, obdivu a počinů, které jako honba zabírají širý kraj, neboť v jediném místě je sever, k jediné značce ukazuje magnetická střelka a zatím co okouzlený divák se zvrácenou hlavou hledí větvovím stromů, směřuje den k svému konci.

Jsa z těch, jimž bylo dáno toužiti a jimž byla propůjčena odvaha zkoušet všechny cesty tohoto toužení, jsa zároveň z těch, u nichž věci dosažené pranic neplatí, Horvat nemohl dokončiti žádný ze svých záměrů.

Jeho činy byly neúměrné, tak neúměrné, že platil za podivína.

Povětrí, rozvlněné křídly holubů, připomenulo mu jakousi vzdálenou obdobou vyzvánění zvonů a neurčitý slib, jež kdysi dal nájemci zahrad. Zakoušeje překvapení bez lítosti vzpomněl si konečně, že mohl slib velmi snadno splnit a že přece neučinil nic z toho, k čemu se zavázal.

Tu (přinášející nespoutanost svého veselí) vběhla na dvůr dívka a za ní společnost sledovaná služkou nesoucí zahradní židle. Všichni byli oděni po domácku a jediný Horvat se odlišoval městským oblekem. Bylo jich šest. Nejstarší Horvatův syn Josef, tři dcery a dva studenti ze sousedství. Prvý poslouchal práva a druhý, Stefan, se chystal vstoupit na universitu zároveň s Josefem.

Nejvážnější z nich byl jurista, který se jmenoval Václav Havelka. Byl to selský syn. Přímá linie nosu a mohutná brada dodávaly jeho obličej rozhodného výrazu, ale zdálo se, že chlapík vyrostl příliš rychle. Hubená zápěstí vyčuhovala mu z rukávů a jeho krk byl trochu dlouhý. Havelka kráčel jako voják na stráž a ještě se bál, že jeho záda nejsou dost rovná.

Vedle Havelky šla Alžběta Horvatová. Nesla v ruce klobouk a stahujíc rty (dolní byl poněkud zduřelý) přemýšlela, co by mohla prohodit a jak by nejlépe nakousla řeč. Alžbětě se zdálo, že je na ní, aby zahajovala rozmluvy, neboť podle věku následovala za prvorozeným Josefem a byla sama důstojnost a sání pořádek.

Druhá Horvatova dcera se jmenovala Lucie a třetí Anna. Ta byla nejhezčí a nejmilejší. Jednou, když byla zcela malá, nazval ji Horvat ROBINOU, protože mu připomínala jakési ušlechtilé hříbě toho jména. Odtud se přezdívka opakovala častěji a nakonec nikdo Annu nepojmenoval tak, jak byla pokřtěna.

Když se Horvat a mladí lidé setkali, mluvilo se o vojácích, o velkých vedrech, o rybách a o zatroleném nicnedělání, které člověka baví jen chvilku. To bylo mínění Havelkovo.

Potom se Horvat vrátil k dělostřelcům, kteří před nedávnem projeli mimo dvůr, a otázel se, proč se nepřišli na ně podívat.

„No, to je takový kousek,“ pravila Robina potrásajíc hlavou. „Byli jsme skoro u silnice a nemohli jsme se dostat ven. Josef říkal, že dovede otevřít zámek, ale neumí na to ani sáhnout.“

„Hlouposti, zlámal se mi hřebík,“ pravil nejstarší syn.

Horvat vzal z Josefovy dlaně dva kusy rezavého drátu a zahodil je.

„Ty nemáš, chlapče, za krejcar rozumu; nevíš, kde je klíč?“

„Klíč!“ vykřikl Josef s posunkem vysmívaného vynálezce.

„To je moc jednoduché, že?“

„Kdo vám bránil? Měly jste si pro něj doběhnout,“ odpověděl Josef a přitáhnuv k sobě Stefana dodal stejně hlasitě: „Když jste chtěly koketovat s důstojníky.“

Robina slyšela tu poznámku ráda. Zasmála se a vrhla něžný pohled směrem k Stefanovi.

Její krk vystupoval z límečku střiženého po námořnickém způsobu, její vlasy, rozdělené uprostřed, spadaly vlnivým pohybem podle spánků a splývaly a vinuly se v mohutný copan. Její nos byl úzký a chřípě vykrojena. Rasy vrhaly stín, horní ret byl kreslen co nejpřesněji, ale pokud jde o pleť, měla Robina malou chybičku. Byla poznamenána doteky slunce. Měla pihy. Dodávaly jí půvabu jakéhosi chlapectví, ale sestry ovšem mínily, že je pepřená, a smály se jí (či litovaly* ji) tak dlouho, dokud se nedopálila.

Když se Josef zmínil o důstojnících a když se Robina na Stefana podívala, bodlo studenta u srdce. Miloval ji, měl pro ni v kapse

dopis a natropil s ním již řadu pošetlostí. (Dokonce byl takový hlupák, že se napolovic svěřil Václavu Havelkovi. No, pozdrav bůh!)

Ve společnosti svých bratrů a sester byla prostřední dcera jakýmsi geniem klidu. Všichni Horvatovi milovali nezájmeně spánek, zvířata, smích, hluk a jídlo. Lucie sdílela jejich záliby jen v míře přijatelné a slušné. Lehce pracovala, měla zálibu v každém díle, byla veselá a hezká, ale její půvab nikoho nedojímal.

Vedle jiných ctností potrpěla si na věčný hovor a teď se vyptávala, který pluk táhl mimo Jankov. Horvat jí odpovídal.

„Ale je to hloupost,“ řekl vposled Stefan, „hnát se do takového vrchu, vždyť ti koně ušli aspoň 20 kilometrů!“

„A jak to bylo s Robinou a s důstojníky?“ zeptal se Horvat pohlížeje na klobouky svých dcer, na klobouky, které poitalšfovaly tehdejší léta.

Přes potěšení, které zakoušel dívaje se na mladé lidi a sleduje přátelství, která se mezi nimi rušila a opět obnovovala, kladl Horvat rád všetečné otázky a trochu se dětem vysmíval. Nevěřil na vážnost sedmnáctiletých a byl jist, že jejich žaly a jejich rozepře nepotrvají do večera.

„Jak je to s důstojníky? Já vám povím, co se Robině na nich líbí,“ řekl Josef.

„To jsou šplechty,“ myslil si Václav Havelka.

„Co? Sem s tím!“

Nejmladší dcera zvedla svůj zastíněný nos a Josef zavěsil palce do děr u svých kapes.

„Za prvé se jí líbí, že nosí bezbolestné šněrovačky! Za druhé: mají knoflíky ve dvou řadách. Živoucí zásobnice knoflíků! A Robina je samý špendlík...“

„Chyba!“ řekla Lucie potřásajíc prstem, „drží na vojáky, protože zachránili hlavní město říše od moci turecké. Víte, princ Eugen! Dostala na to jedničku z dějepisu.“

„Ubohé dítě,“ řekl Josef, „jak se ti to vejde všechno do hlavy? Vždyť není větší nežli řetkvička.“

„Jak se to řekne řecký?“ pravila Robina.

„Kdybych se pustil do řečtiny, mohl bych napsat celou knížku. *Horvatos: Jankovias*. Možná, že to ještě bude tvá maturitní otázka.“

Václav Havelka přejížděl nehtem hodinkový řetízek a drobounké články mu drnkaly pod palcem. Myslíl na své gymnasiální úspěchy: Otázka. Odpověď! Stál vždycky jako svíce. Horvat, pokud je známo, byl z řečtiny na prasknutí. Kantor mu dal z protekce nějakou blbinku, nejspíše Homéra, to je jako nic!

Robina zatím odpověděla na Josefovou poznámku.

„Nech ho na pokoji,“ pravil Horvat a zasunul paži pod její loket, „má hubu jako šlejiř.“

Otec a dcera kráčeli podobni milencům. Bylo to trochu nevhodné a Alžběta je napomínala svou vážnou tváří.

„Smím prosit?“ pravil Josef.

Uchopil Stefana, který byl pokřtěn jménem Bohdan, kolem pasu a měl ho k rychlejší chůzi.

„Dej pokoj! Nedělej hlouposti!“ odpovídal student přidržuje si okraj klobouku.

„Ráz, dva, tři! Levá, levá, levá!“ opakoval rozjařený Josef a při každém kroku se plácal na stehna.

„Kdo z nich je větší blázen?“ otázal se Václav Havelka "své právnické duše.

Statkář šel měně stále krok. Byl o hlavu delší než Robina. Asi v polovině dvora se obrátil a řekl:

„Už je čas na oběd, děti. Robina a Josef si laskavě umyjí ruce.“

Podle starého zvyku byl na jankovském dvoře kdekdo zdržován, aby s rodinou pojedl, a hospodyně již ráno počítala, že nějaký nenadálý host rozmnoží počet jejích strážníků. Horvatův stůl pokrytý talíři a mísami se podobal venkovským omnibusům, které nevyjíždějí, dokud nejsou obsazeny do posledního místa. Když měl hosty, když se nepospíchalo s jídlem a když kolem mísy zněly zábavné hovory, býval Horvat nejšťastnější. Sedával v čele stolu. Po

své pravé ruce ustanovil místo dcerám. Matka a oba synové byli obráceni čelem k oknu; tak měla paní nejbliže do kuchyně.

Toho dne zasedli proti Horvatovi oba studenti. Stefan, syn advokáta, který žil v městě Práchni a byl statkářovým přítelem, patřil jaksi do příbuzenstva. Student ze selského pytle platil za cizího.

Horvat kdysi přemluvil jeho otce, aby synáčkovi dovolil chodit do latinských škol, ale tomu již bylo dvanáct let a malý utřinos se za tu dobu stal vážným právníkem. Byl povahy hloubavé, trochu mu vadila domýšlivost, ale dřel jako kat a bral se k svému cíli s jistotou vlastní selským studentům.

Havelka přicházel do jankovského dvora se špatně tajeným zájmem o nejstarší dceru. Měl svou náklonnost napsánu na čele, ale protože o ní nemluvil, nebyla nikomu proti mysli. Nikomu mimo sestry, těm dvěma se zdálo, že Havelka zvoliv mrzoutskou a nikoliv nejkrásnější Alžbětu projevil jakousi nesnášenlivost, a (ani o tom nevědouce) ztotožňovaly volbu s bezprávím.

Společnost snědla již polévku, ale místo hospodynino zůstalo doposud prázdné. Konečně paní vešla. Byla to stárnoucí selka. Podobalo se, že je jí přítomnost mnoha lidí obtížná a že by snadněji poobědvala v kuchyni než v jídelně, kde ji zneklidňovaly obřadné pozornosti a způsob jídla připomínající – jak říkala – ošetřování nemocného.

Zatím nejmladší dcera obešla půvabným krokem stůl a nalévala do sklenic vody.

Když přistoupila k Havelkovi, uchopil ji za loket.

„Přestaň,“ pravila, „nevidíš, že mám v ruce džbán?“

„To je toho,“ odpověděl pohlédnuv významně na Stefana.

Zatím se Lucie zmocnila cípku sestřiny sukně.

Chtěla ji k sobě přitáhnout, ale Havelka nepouštěl Robininu paži.

„Bohdan píše básně!“ řekl polohlasem.

Robina postavila džbán na stůl tak rázně, až vyšpláchla voda. Za jejími zády se ozval smích.

„Lucie! Anno!“ pronesla paní Horvatová mezi dvěma sousty a její hlas zněl ostřeji, než si přála.

„Sonety, nebo kýho čerta,“ pokračoval právník.

„Copak to tam máte?“ zeptal se Horvat.

„Co? Nic!“ odpověděla Robina zírajíc vlhkým a zamilovaným pohledem k otci. *

Na hrdle džbánu se zachytilo několik kapek vody a stékaly dolů.

„No, ještě že jsem Vaškovi sebral ten svůj papírek,“ myslil si Stefan. „Je dost drzý, aby tu pitominu četl. Nahlas! Dvakrát! Svým flétnovým hlasem a před Robinou! Pane na nebi!“

„Vždyť přece slyším, že mluvíte o básních,“ řekl Horvat. „Kdo je má na svědomí?“

„Stefan,“ odpověděla Lucie.

Advokátův syn neviděl pro rozpaky do talíře.

Když zvedl hlavu, leskl se v jeho očích odraz okna. Horvat se světlem za zády byl temný jako pekelník. Jeho ruce nad stolní deskou se pohybovaly v kdovíjak významné hře a stín stvolu se kmital po hranách slánky.

Zatím uvnitř Stefanovy sklíčené bytosti zněl zpěvný zármutek a vyzváněla blahá tíseň.

Vzmuž se! Povídám, žádný strach! To je kytky, kterou někdo narychlo schrástl na zahrádce.

A hlasy?

Plané víno obrůstá dům a tam někde pod listím křičí vrabci.

„Snad jsme ti nezkazili náladu?“ řekl Horvat, který nerad viděl, když jeho hosté snili.

„Co dělá táta?“

„Co by dělal,“ odpověděla za studenta nejmladší dcera, „chytá asi pstruhy, ne?“

„Už jsem ho dávno neviděl,“ poznamenal Horvat skládaje ubrousek.

„Chodit na ryby není nic příjemného. Se psem se člověk aspoň zasměje,“ pravila Lucie a spolkla veliké sousto.

„Tomu ty nerozumíš,“ pravil Josef.

Byl skloněn nad talířem a vytíral chlebovou kůrkou zbytek omáčky.

„Nu, nu, nu!“ napomenula jej matka, „člověk se za tebe musí stydět.“

„Chlapče,“ pravil Horvat, jemuž šlo ženino napomínání na nervy, „takhle se maminka ani nenají.“ Před koncem oběda přinesli koláč. Robina jej postavila doprostřed stolu, a jak se shýbala, visely jí korálky se šíje a zvolna se kývaly.

Bila jedna hodina. Pootevřenými dveřmi vanul dech kuchyně, pod stolem rachala svými drápy fena a u lemu sukně paní Horvatové čekal na sousto kocour.

Přišel čas vrhnout se na moučník, ale doposud všichni měli plná ústa, doposud pohyb čelistí dával vyskakovati boulim na jejich tvářích, doposud všichni střihali ušima nad svým kuřetem.

Když konečně vstali od oběda, odvedla Lucie Havelku trochu stranou a, spustila bez úvodu:

„Proč jsi to říkal, ty starý piráte?“

„A co jsem řekl?“ odpověděl student, „dohromady nic! Chtěl jsem udělat vtip.“

„Ach tak, tomu ty říkáš vtip!“

„To je poule Alžbětina snáře,“ pravila Lucie, cítíc uspokojení nad tím, že mohla jmenovat starší sestru ve spojení s něčím ošklivým.

Prvorozená Horvatova dcera stála u okna a natahovala spodní ret. Byla nehezká, když se hněvala, a Havelka k ní vzhlédl bez zalíbení.

Na konci každého rozhodnutí je skryta lítost, že člověk ztratil vše, co je mimo cestu a cíl. Mladý právník byl často sklíčen svou volbou a míval mnohdy větší účast s mladšími sestrami než s Alžbětou. Chtěl vidět ve všech očích vlastní obraz, chtěl být dobyvatelem úspěchu a cti, ale jenom nejstarší ze tří sester s ním souhlasila. Jen Alžběta uznávala velikost, kterou si přičítal, jen ona naslouchala. Tím byla dána věc základní. V tom tkvěl kořen jeho náklonnosti. Když mluvil s Alžbětou o svých plánech, přestal v nejlepším, aby mu neušlo její vydychnutí a nadšený ruměnec. Tu

býval spokojen. Tu mu tanulo na jazyku vyznání, jež sotva dovedl zadržeti. Ale ovládal se jako mnich! Cítil své veliké a neurčité poslání. Chtěl býti první, chtěl všechny udivovat a dopouštěl se jakýchsi malých nevěr ještě dříve, než přislíbil lásku. Byl nedůsledný, střídal názory a někdy se mu stávalo, že obracel hrot svých tvrzení proti sobě.

Zatím co se mladí lidé vadili, vešel do poklizené jídelny kaplan z vesnice Bartinky, která sousedila s jankovským dvorem. Knězi bylo asi 30 let. Na bartinskou faru přišel před několika měsíci a od těch dob navštěvoval tu a tam Horvata. Měl účast s ním, měl účast s hospodyní a rád se díval na pletichaření studentů s děvčaty. Rozmarný a zahálčivý Jankov se ani v nejmenším nepodobal přísné faře a tak bylo nesnadno se mu vyhýbati. Kněz se mnohdy bránil. Byl uhněten z jiného těsta a Horvatův mrav se mu zdál často podivný; nicméně přicházel. Někdy postál s Horvatovou ženou na dvoře, někdy se vyptával na novinky z hospodářství v rozlehlé kuchyni, někdy poslouchal z dálky veselý smích děvčat, ale vždycky hledal výmluvu, když jej hospodyně zvala dál.

Horvat byl patronem bartinského kostela a kaplan s ním měl toho dne promluvit o opravách jeho krytin. Schůzka byla umluvena na druhou hodinu.

Když vešel, zastihl hašteřící se společnost a byl na rozpacích. Pozdravil, vztáhl ruku k paní Horvatové o okamžik dříve, než mu podala svou, usedl v nevhodný čas a díval se zpod obočí na studenty.

„Jdu snad o chvíličku dříve,“ řekl potom Horvatovi.

„Ne, ne. Čekali jsme na vás,“ odpověděl • statkář, ale marně si vzpomínal, oč běží a v jaké věci kněz přišel.

Když paní Anežka podala knězi kávu, započal venkovský rozhovor. Mladí lidé se zatím uchýlili do okenního výstupku, ale Havelka, aby nemusil odpovídati Robině, zůstal v blízkosti starších.

„A, že si vzpomínám.“ řekl Horvat dokončiv vypravování, „nevíte, velebný pane, kdy se vrátí doktor Hilar?“

Tato otázka tanula Horvatovi na mysli, sotva vstoupil kněz do světnice.

Doktor Hilarius Křikava, poslanec a člen řádu premonstrátského, bydlil na klášterním dvoře v sousedství Bartinky. Byl to Horvatův přítel a do jisté míry i spojenec. Jejich vztah se však před několika lety uvolnil a Horvat vyhledával každou příležitost, aby se znovu sblížili. Podobná přátelství (ba i prázdný společenský styk) byly pro Horvata potřebou. Navštěvoval příbuzné a staré soudruhy svého otce, dopisoval si s nimi, prokazoval jim bezpočet drobných služeb a se stejnou samozřejmostí žádal úsluhy od nich. Návštěvy a hovor s lidmi skýtaly Horvatovi jakési uspokojení a snad i prospěch, ale o tom statkář nikdy nepřemýšlel.

„Pan poslanec,“ odpověděl kaplan, „přijede koncem týdne.“

„Dávno jsem ho neviděl,“ odpověděl Horvat a zamnul si oživeně ruce. „Je ve Vídni?“

Kaplan pokrčil rameny a zvedl obočí.

„Mají teď asi napilno,“ pokračoval Vojtěch Horvat. „Víte, že se Kramář vzdal předsednictví výkonného výboru své strany?“

Kněz si hryzl rty a zčervenál od límečku až po čelo. Jeho myšlenky šly vstříc myšlenkám Horvatovým, narážely na ně a utkávaly se s nimi dříve, než byly proneseny.

„Ovšem!“ pravil. „Nešlo to jinak. Jeho návrh znamená porušení zemské autonomie. Komise místo sněmu! S tím přece nemůže nikdo souhlasit!“

Horvat rozložený na pohovce se usmíval. Světlo klouzalo po jeho temné kůži jako po bronzu.

„Co byste, lidičky, chtěli? Bankrot? Sněm nemůže už bůhvíjak dlouho z místa, zemské finance jsou ve psí, dohoda mezi Čechy a Němci je — zásluhou radikálů obou stran — nemožná... Co byste tedy chtěli?“

„Volební opravu! Všeobecné hlasovací právo!“ řekl Havelka a rychle se pohnul. „Hrome,“ myslil si, „jaký mám nepřírozený hlas.“

„Ale vždyť je ve světě stálý neklid! Jak je to dlouho, co byla na Balkáně válka!“ pravil Horvat s posunkem, který směřoval na jih, „a

kolikpak scházelo, abychom se do ní zapletli? Víte přece, že Rakousko mobilisovalo.“

Kněz přisvědčil. „Vím. V Pardubicích a v Hradci Králové...“

„A, nemohu tomu uvěřit! Cožpak je to možné? Cožpak by opravdu někdo myslel na vzbouření?“ pravil Horvat změněným hlasem a nadzvedl se jakoby k odchodu.

Pták v kleci přeletěl s bidélka na houpačku a rozkmital ji.

„Co tomu asi říká Křikava?“ zeptal se opět kněz. „To víte, poslanci! Nemůže být pro komisi, ani kdyby v ni nakrásně věřil...“

Právník čekal na pomlčku. Měl v záloze několik myšlenek: Thun. Nezaložený dluh. Doktor Urban. Otázky sociální. To se týkalo politiky vnitřní. Co se týče války, chtěl se zmínit o Bertholdových rejdech: „Jářku, Prizren. Poplach se zabitým konsulem! A Masaryk ho potom přivlékl do delegací. Toho Prohasku! — Měl prý natržené ucho u brašny a zlomenou hůl.“

Paní Anežka sledovala hovor, pohrávající si cípkem ubrusu. Byla nepozorná, ale nemohla přeslechnouti nový a neznámý zvuk studentova hlasu. Myslela si, že zadržuje smích.

Václav ucítil její pohled. Stáhl si rukáv, pokašlával, měl strach, aby se nezačervenal a vzápětí jeho hlava vskutku vzplanula až po kořínky vlasů.

„S téhle stránky jsem tě, na mou čest, neznal,“ pravil Horvat, když Václav skončil.

Právník trochu poděšen a přece s hrdostí myslel na Alžbětu, která ho poslouchala. Určil si lhůtu, kdy se po ní ohlédne, a potom, poznávaje znamení Robinino, vytratil se od stolu.

Zatím Horvat mluvil opět o Křikavovi.

Protičeské osnovy sněmů alpských zemí došly dne 2. listopadu 1909 schválení císařova a v týž den opustil Albín Bráf s doktorem Žáčkem Bienerihův kabinet. Odchod obou ministrů byl snad jejich jediný politický čin, s nímž Čechy mohly souhlasit neboť tehdy mohutněl víc a víc odpor proti starému císařství a samo české poselstvo na říšské radě vzdalo se doufání v rakouskou

spravedlnost. Parlament, rdoušen obstrukcí urážených národů neméně než dlaněmi Bienerthovými, sotva dýchal, český sněm nebyl schopen práce, věci peněžní hrozily zkázou a válka, děsná cena úlevy, se zvolna přibližovala.

Toto období agonické, jak jen může být čas předcházející smrti, bylo poznamenáno jakýmsi vzpínáním, jakýmsi pokusy o českoněmecký smír. Císař, ministři a politikové usilovali o dohodu, v níž sami nevěřili, a schůzky byly vlastním smyslem této hry bez vůle, této hry bez obsahu, jež činila směšnými i věci veliké.

Vláda pak vykonala toho času vše, aby zneprátelila národy Rakouska a sama upadla v nenávist. Styk poslanců s kabinetem byl málem zpřetrhán. A právě tehdy (podoben vzdálenému strýci, který pranic neví o obtížích a truchlivém stavu svých příbuzných) přijel do Vídně Horvat ve věci dráhy, která měla protínat Prácheňsko. Sotva uložil svá zavazadla, vyhledal známé politiky a sjednal si přístup k úředníkům. Potom strávil téměř dvě celá dopoledne v jejich kancelářích.

K ministrovi doprovázel Horvata Hilarius Křikava a Žáček.

V předpokoji pracovny a přijímacích síní sedělo několik pánů. Baron Wrba se opozdil a bylo jim čekat.

„Znáte, pane Horvate, ministra?“ zeptal se Žáček a sníživ hlas dodal:

„Někdy s ním bývá těžká řeč.“

Doktor Hilarius se s nevolí obrátil. „Doufám, že nás tentokrát nebude častovat svými poznámkami,“ pravil zasunuv prsty za svůj kolárek a trhnuv hlavou, „mám jich po kRk!“

„Ach, bože můj, bože můj! je to jeden z nejschopnějších lidí,“ řekl bývalý ministr, „a kdyby pochopil, že Rakousko...“

„Nečekejte pRanic!“ přerušil jej Křikava a mávl rukou.

„Půl dvanácté! Snad nás nenechá čekat do poledne,“ poznamenal Horvat pohlédnuv na hodinky.

Když uplynulo nových pět minut, byl již netrpěliv.

„Výstřední člověk, výstřední člověk,“ opakoval svým přátelům vrhaje nepřátelské pohledy ke dveřím.

Po chvilce prošel předpokojem jeden z úředníků a přistoupil k dvěma vystrojeným pánům, kteří čekali v druhém koutě světnice. Ruce na kolenou a knoflík ve vzdušné náprsence — snažili se podržet v paměti aspoň počátek svých řečí. Příchod úředníkův je zneklidnil.

„Excelence vás prosí, pánové,“ pravil tajemník nakláněje hlavu, až se jeho nesmírný límec zjevil v celé své výši. Návštěvníci si vyměnili pohled a opatrně — vzhledem k hluku svých podešví — následovali člověka ve vysokém límci.

Po chvíli uvedl týž úředník Horvata a oba poslance do kabinetu, kde se měli sejít s baronem Wrbou.

„Ve věci stavby železnice. Podáno ministerské kanceláři dne...“ pravil úředník nakláněje se nad listiny a srovnává jejich okraje. Tu zahlédl jméno Žáčkovo a jeho počestný obličej přijal na sebe výraz strojenosti.

Žáček sňal skřípec a přejel si levicí řídnoucí vlasy.

„Nezapomněli připojit dobré zdání?“ otázal se úředníka.

„Ne, excelence.“

„Děkuji,“ odpověděl bývalý ministr a obrátil se k Horvatovi.

„Je roztržit, je zřejmě nesvůj,“ myslil si statkář znamenaje krátké a neúčelné pohyby poslancovy.

Zatím se Hilarius rozložil v křesle a s nechutí se díval na konečky svých prstů. Bylo mu proti mysli, že dlí ve světnici ministra, kterým pohrdal, a nemohl se v té chvíli smířiti ani s Žáčkem. Vzpomněl si na jeho rozkol s Českým klubem a na demisi, kterou císař nepřijal. Vzpomněl si na slova, jimiž prý František Josef zdůvodnil toto své rozhodnutí, a zatím co si opakoval domnělý výrok, vzrůstal v něm pocit nespokojenosti. Žáčkova tvář, jeho prokvétající vousy, límec s přeloženými špičkami, motýlek a císařský kabát s revéry obrácenými vzhůru, to vše se mu náhle zdálo protivné a nepěkné. Pohlédl na Horvata, ale ani jeho dobrá míra a veselost nemohla mu vrátit klid. Litoval poznovu této pochůzky.

Když vešel do světnice baron Wrba a když se pánové posadili, vyměnil ministr několik zdvořilostí s Žáčkem a osloviv Křikavu zmínil se o české otázce.

„Pah,“ odpověděl nedbale Křikava, „smiRovačky nepovedou k žádnému konci, ale čas pRacuje pRo nás.“

„Máte pravdu,“ řekl Wrba, „pokud se bude vyjednávat, nic nesvedeme. Ty tahanice by měly být rozhodnuty jinak.“

„Až bude demokRatisován volební Řád do zemského sněmu – ovšem nepŘihodí-li se zatím nic závažnějšího!“

Ministr se předklonil a pouštěl pod palcem listy svého diaria. Odpor Křikavův jej dráždil a současně mu skýtal jakési uspokojení.

„Ó, čekáte, pane poslance, že se přihodí ještě horší věci, než je oprava volebního řádu?“ řekl vyslovuje každé slovo velmi zřetelně.

„Vím, že se v Čechách soustřŘed'ují síly, kteRé si vynutí... jimž bude pŘiznán uŘčitý ohled,“ řekl Křikava s planoucí tváří.

„Vyjadřujete se jen přibližně. Děkuji vám!“ odpověděl Wrba s ironickou úklonou.

Žáček, jemuž tato rozmluva vhněla rovněž krev do hlavy, obrátil řeč na dopravní potřeby Prácheňska a jal se mluvit o zamýšlené stavbě dráhy.

„Pravda, jsme v ministerstvu železnic,“ pravil Wrba, pohlédnuv na Horvata a pobízaje jej tímto pohledem, aby měl účast na hovoru.

Šťastná a mladistvá tvář Horvatova barona překvapila. Nemohl neviděti, že Horvat zakouší uspokojení z přestřelky, z obratných a hbitých slov Žáčkových i z toho, co řekl Wrba.

Ministr sáhl po krabici doutníků a podáváje je statkáři všiml si jeho zářících bot. Byly vykrojeny po způsobu důstojnické módy.

„Náš okres, excellence, je ze všech nejposlednější. Cesty jsou prašpatné a člověk se nemůže dostat z jednoho konce na druhý,“ řekl Horvat tónem, jímž v předpokoji vypravoval veselou anekdotu. „Železnice, kterou budete stavět, přichází se zpožděním dvaceti let.“

„Chtěl bych věc podporovat, ale fiskus...“

„Ach,“ pokračoval Horvat, když se ministr odmlčel, „všechny investice se vrátí!“

„Pak ovšem nejste chudí!“

„Můj bože, půda dává čtyři metráky z míry. To máte, pánové, pár korun! A přitom je každý šťasten, že se to tak – tak klepe!“

Tento výpočet, poněkud nezvyklý v síni, kde si lidé dávali pozor na jazyk, ministra rozveselil. Byl v podstatě měšťák a jako každý z nich považoval přímou řeč za poklesek proti dobrým mravům.

„Nuže, přenechte to mně,“ pravil se smíchem, „čekám jen na příležitost, abych mohl osvědčit svým českým přátelům dobrou vůli. Skoda,“ doložil ohlédnuv se po Hilariovi, „že má snaha není vždy pochopena.“

„Excellence,“ odtušil Horvat, „přejete si nahlédnout do mapy?“

Žáček a Horvat přidržovali svitek a ministr sledoval čáru probíhající napříč Prácheňskem. Mapa představovala pouhý úsek království a ministr se v ní nevyznal.

„K d'asu,“ pomyslí si Hilarius, „může být něco uRážlivějšího?“

Zatím se Horvatovi podařil jakýsi vtip a jeho šťastná tvář nabyla ještě šťastnějšího výrazu.

„Excellence nemá času nazbyt. Domnívám se, že bychom měli odejít,“ pravil Křikava, zdůrazňuje svou nezdvořilost.

Horvat zakašlal a jeho dobrá míra se proměnila v údiv.

„Co je to? Rýma? Vliv podnebí?“ myslil si, dívaje se na Hilaria.

Křikava pokrčil ramenem a obrátil se k Žáčkovi.

Stárnoucí advokát, ministr odstoupivší za jásotu národa a poslanec bez úspěchu, držel doposud svůj binokl v ruce. Nevšímal si ani ministra ani svých soudruhů a Horvatovo vypravování splývalo mu s hukotem jakýchsi výčitek.

„Na co vzpomíná?“ řekl si Hilarius spatřiv znenadání tvář poraženého politika tak změněnu, „nevím pRanic o jeho myšlenkách a chovám se k němu jako soudce!“

Když opouštěli ministerstvo, stiskl poslanec Žáčkovi loket a zahrnul jej svou chrčivou výmluvností.

„Měli jsme Raději upustit od téhle návštěvy,“ pravil vposled, vyslovuje obtížné R až kdesi ve chřtánu. „Bud'te zdRáv! NazdaR!“

Potom se Křikava omluvil Horvatovi, s nímž měl strávit večer.

Odtud bylo jejich přátelství chladnější.

Společnost mladých lidí mimo Robinu odešla lovit ryby.

Jankovský statek ležel na mírném návrší a silnice rozdělovala jeho plochu na dvě části. Menší část přiléhala k obytnému stavení a větší se skláněla k břehům Louky. Vysoká tráva pokrývala svah a celý palouk byl bez stromoví, teprve v blízkosti domu rostla skupina topolů a buk.

Když studenti s oběma sestrami došli k řece, rozdělila Alžběta rybářské náčiní a tu se ukázalo, že zapomněli polovinu věcí doma. Chtěli se vrátit, ale nejmladší sestřička vyhlédla právě oknem a všichni se dali do křiku.

„Robino,“ volala Lucie, zjednavši si ticho a přikládajíc dlaně k ústům, „pošli nám ještě dva pruty. Ještě dva pruty!“

„Dobrá,“ odpovídala studentka kývajíc na znamení, že slyší a že je ochotna věci sehnat.

Ale neměla právě naspěch. S krkem nataženým a dotýkajíc se špičkou střevice podlahy, hledala marně mezi ostatními Stefana. To jméno jí znělo kdesi za hlavou. Neslyšela je, poznávala jen hlas, který se mu podobal a který přicházel z veliké dálky.

Když seskočilo děvčátko s okna a když se obrátilo, stanulo tváří v tvář Stefanovi. Byl zde. Stál přidržuje se nábytku a zíral z temna jako vězeň, který přitiskl čelo k okenní mříži. Chvillemi zahlédl chřípí zachvívající se hlubokým vdechem a opět pihy, které byly rozsety po Robinině nosíku. Byl jako ve snách. Jakési andělské zvíře mu položilo tlapu na srdce a neviditelný havran klapal zobanem na jeho rameni.

Jdi, vypůjč si hlas vodopádu a dej znít výmluvnosti, která tebou zachvívá. Udělej krůček, svěť se křídlům! Promluv! Zmocni se hlasu, zmocni se svých údů, neboť to je chvíle, která se nevrací!

Horvatova dcera cítila závrať. S očima dokořán a vyděšena blízkostí básně doslova nesdělitelné vnímala úryvky hovoru, který sem doléhal. Byla to ubohá slovíčka a krátké věty, jež si bude navždy opakovat.

Kaplan ve vedlejším pokoji domluvil a teď se ozval Horvat. Smál se a jeho hluboký a směřící se hlas stál jako houslový klífi před nepopsanou řádkou not.

Anna vyslovila Stefanovo jméno a stiskla mu ruku.

„Máš opravdu nějaké psaní?“ pravila naklánějíc hlavu.

Stefan se podíval na své ruce, na kůži třepící se v obloučcích nehtů, potom na varhánky špatně stríženého kabátu a vposled na špičky svých bot. Zdálo se mu, že je všechno ztraceno, ale nemohl jinak a podal jí lístek.

„Milá Robino, přeji Ti veselé prázdniny. Vzpomeň si někdy na svého Bohdana,“ četla uchvácená dívka. Chtěla Stefanovi padnout kolem krku, chtěla mu vlepit hubičku, ale nešťastný student byl již na útěku.

Zatím kaplan končil své poslání.

„Buďte jist,“ pravil mu Horvat, „že to dáme do pořádku. Než přijde zima, budete mít nový krov.“

„Nu,“ pravila paní, „zkrátka celou střechu. Ale těch peněz!“

„Na tom už nezáleží,“ pronesl rozpačitě hospodář a rychle dodal: „Kdybychom stavěli na dvakrát, nebylo by to o nic lacinější.“

Paní seděla zpřímá na své židli a počítala v duchu vydání. „Za tisíc zlatých se to nepořídí,“ uvažovala, vrhající krátký pohled na Horvata.

Měl nohy křížem a houpal se se strany na stranu.

„Zatrachtílý člověk,“ myslila si, „je mu všechno jedno.“

Jídelní stůl zůstal toho dne složen a desky spočívající jedna na druhé byly silnější než čtyři a půl palce; hospodyně se opírala lokty o jejich hranu, a protože byla drobné postavy, měla obličej orámovaný rukávy. Její krátký a zahnutý nos se tak trochu podobal ptačímu zobáku; paní se strojeně usmívala a tak se zdál ještě kratší, než byl.

„Jak tohle jednou skončí?“ ptala se Horvatova žena svých myšlenek.

Hospodář s doutníkem mezi prsty a s novinami na kolenou myslel na veselejší věci. Po jeho levici stál malý stolek a na něm konvice s černou kávou. Záclona vrhala mu stín vzorku na ruce a statkář hýbaje prsty sledoval světélka, sunoucí se s místa na místo. Mluvil zvolna a čekal na příležitost, aby se mohl dát do smíchu.

„Teď, když máme svá jednání s krku,“ pravil, „mohl byste mi říci, co dělá náš starý farář.“

„Nedaří se mu valně,“ odpověděl kněz, „trápí ho zase záducha.“

„Však se mi zdálo, že jsem ho dlouho neviděl. Ale to nic není. Jen když se nemoci nepoddá. Kolik je mu? Sedmdesát, co?“

Kaplan chtěl odejít a podíval se letmo na hodinky.

„V srpnu mu bude osmdesát šest,“ odpověděl.

„To je stáří!“ řekl Horvat. „Viděl jste našeho hlídače? Znáte ho, ano? Myslím, že nebudou lety daleko od sebe. Narodil se roku 1833. Jako můj strýc Edvard.“

„No, že sis tak vzpomněl,“ pravila paní, „musíme mu napsat k narozeninám.“

„Dlouhý věk. Může si* člověk přát něco krásnějšího?“ zeptal se Horvat. Sám chtěl žít aspoň do devadesáti a někdy se mu zdálo, že to dotáhne do sta.

„Když ale přijde nemoc...“ prohodil kaplan, hledaje nějaký slušný konec pro svou větu.

„A, nechte na hlavě, být dlouho živ, to stojí za nějakou tu špetku záduchy,“ řekl Horvat a viděl se již, jak za padesát let budou kolem jeho bezvadného klobouku poletovat holubi.

„Teď už opravdu musím jít,“ řekl opět kaplan, ale dříve než mohl vstát, otevřely se dveře a do světnice vešel učitel Oršák, který připravoval nejmladšího Horvatova syna na gymnasijská studia. Kaplan byl tedy nucen se pozdržeti a společnost se dala opět do hovoru.

„Co ten nezbeda dělá?“ zeptal se učitel mezi dvěma větami vypravování a paní Horvatová pravila s prahu kuchyně, že prolajdal celé dopoledne a že se teď prohání někde ve stájích.

„Už jsem pro něho poslala,“ děla vposled, „ale nevím, nevím, co s ním pořídíte.“

Druhý Horvatův syn byl o šest let mladší než Anna a nepodobal se ani bratrovi ani sestřičkám. Jejich půvab spočíval v prostotě a nejmladší chlapec byl často nepřírozený. Zdálo se, že mu není

dovoleno, aby se smál, a propukl-li někdy přece ve^srních, jeho tvář se při něm znetvořovala. Zavolání a jakákoliv novina zastihla jej vždy nepřipravena a přece se podobal čekajícímu dítěti, které naslouchá, až uslyší své jméno. Sedal se shrbenými zády nad hračkami, jež byly zvrubovány zářezy jeho zubů. Zapomínal, co dělá. Byl ošklivý a přece líbezný nepochopitelným půvabem nedostatečnosti. Horvatovi působila tato skutečnost hoře, ale nemohl nemilovati dítě s dvěma víry vlásků a se štětičkou v rýžce ubohého krčku. Láska, s níž se vracel k tomuto pacholeti, vedle Horvatových mravů se stávala vždy nepochopitelnější. Předstíraje, že spí, mohl po dlouhé chvíle pozorovati chlapce, který v jakési agónii zíral na svou loutku, aniž změnil polohu. Čeho se při tom domýšlel? Byl nepohnut. Snad v těchto chvílích loutky poletovaly, snad slyšel vyprávění, jež se stkví jako hrubý prsten. Jeníkovo rané mládí se vyznačovalo naprostým nezdravím. Býval nemocen a jen zřídka navštěvoval školu. Horvat znamená, že dítě neprospívá, chtěl poprosit nejmladšího učitele z vesnické školy, aby k nim docházel a v odpoledních hodinách prázdně se zabýval tímto žákem.

Jednou v zimě vydal se Horvat do Bartinky, aby tu věc smluvil s učitelem.

Kraj byl pod sněhem a mrzlo, jen praštělo. Koně zvolna stoupali do vršku a Horvat se díval za hejnem letících vran a po vrabcích, kteří s prázdným zobákem skákali koňskou stopou.

Před saněmi šel jakýsi člověk. Horvat viděl, jak se jeho postava černá na sněhu, a dojížděje ho všiml si, že nejde ani pěšinou ani kolejí. Jeho rozbité střevíce zůstavovaly stopy přístipků a Horvat poznal Oršáka, který měl v kraji nepěknou pověst a platil za opilce. Mezi mladým učitelem a jím byl rozdíl jako — jak se říká — mezi dudami a nebem a jankovský hospodář si nejméně přál, aby právě Oršák zjednal pořádek v Janově vzdělání. Když však viděl učitelovu křivolakou stopu a když zhlédl sních v jeho vousech, rozhodl se jinak. Zastavil koně a poprosil kantora, aby si sedl.

„To je chyba,“ řekl na vysvětlenou, „že jsem vás nestihl dříve. Chtěl jsem vás už dávno poprosit, abyste se ujal mého chlapce. Škola mu nevoní a má špatné známky.“

Odtud docházel Oršák do jankovského dvora a odtud Jana učil. Sedávali v široké lavici mezi dvěma okny. Oknem filodendronů a oknem ptačích klecí, neboť světnice určená nejmenšímu dítěti byla zároveň jakousi zahradou. Učitel lhostejně opakoval své otázky a odpovědi se nehrnuly. Jen tu a tam se Jan ozval hláskem, v němž bylo slyšeti tíseň a odvrácenost od věcí školy.

Horvat byl někdy tomuto trapnému vyučování přítomen a tu uhadoval, že vedle snivé tuposti, jež dítě vskutku unášela, chlapec předstírá či zvětšuje nesmělost. Bez potřeby zadrhoval v řeči, mluvil tichounce a lámal si prsty v posunčině, jež se mohla zdáti rozechvělou a jež byla vypočítána. Horvat uhodl jakousi skrytou a cizí pamětí toto hlupáctví. Věc ho zraňovala, ale pomlčel o ní, nemaje ani dosti odvahy, aby popadl chlapce za ucho, ani dosti slov, aby řekl to, co se domníval.

Před zkouškou do střední školy trávil učitel se svým žákem celé dny a tak sotva vykouřil doutník a sotva zavřel kaplan za sebou dveře, měl se Oršák k dílu.

Pracovali s Jeníkem až do páté hodiny a učení šlo toho dne o malé poznání lépe než jindy.

„Skoro se mi zdá, že z tebe bude dobrý student,“ řekl učitel a zavíraje knihu naslouchal zvukům příjíždějícího vozu.

Lekce se končila.

„To přijel strýc František,“ pravil Jeník. „Čekáme na neho.“

„Ták?“ pronesl Oršák, „to je ten, který se vrátil z Bulharska?“

Za chvílku vešel do větší světnice Horvat, přiváděje svého bratrance Františka Holka a jeho ženu.

Bylo je slyšet, jak rozmlouvají.

Když se vítání skončilo, vzpomněl si Horvat na Jeníka a šel poprosit učitele, aby pro dnešek již upustil od vyučování.

„Jsme hotovi,“ odpověděl Oršák a Jan horempádem utíkal políbit tetičce ruku.

Paní Holkové bylo asi 40 let. Mluvila hlubokým a krásným hlasem, připomínajícím zpěvačku, a stopy krásy doposud pronikaly zpod šedi její tváře. Přílba vlasů a očí, připomínající oči nemocných a oči zvířat, dodávaly jakési truchlivosti této hlavě, této podobě v kořeni nepříjemné.

Veliký Holk si vedl po domácku a hlučně se se všemi zdravil. Jeníka políbil na tvář a Oršákovi potřásl rukou.

„Tvá prudkost nezestárla,“ poznamenal Horvat.

„A,“ odpověděl Holk, „na tom již nesejde. Ať jsem zestárl či nic, vracím se bez krejcaru.“

„Musím hned na počátku říci, proč jsem přijel,“ pokračoval Holk nestaraje se o Oršáka. „Chci si vypůjčit pár stovek, abych se mohl pustit do něčeho nového. Jářku, mezi námi přece nemusí být žádných okolků.“

„Já tě znám, vždycky jsi rád přeháněl,“ řekl Horvat, „vždycky jsi zveličoval nějakou malou nesnáz a vždycky jsi měl plno nových plánů.“

Holk věděl, že bratranec chce oslabiti jeho přiznání a uhadoval, že se jen tváří, jako by šlo o žert. Měl v živé paměti Horvatovy rozpaky při každém obchodním jednání a představoval si již cestou, že bratranec bude zavádět řeč na jiné a lepší stránky života. To ho pobuřovalo a rozhodl se mluvití hned na začátku zpříma.

„Mé chyby,“ řekl, „jsou veliké, ale to všechno není nic proti neomalenosti, s kterou musím trvat na půjčce.“

„Jednou jsem četl,“ odvětil Horvat, „že lidé mají své bližní rádi především pro jejich poklesky.“

„Tak je svět převrácený,“ dodal po chvíli smíchu, a protože se mu zdálo, že Oršák stojí příliš stranou, oslovil jej.

Zatím přišly Horvatovy dcery se studenty a vítání se započalo poznovu.

„Alžběta,“ pravila paní Holková, „připomíná mou sestřenici. Vidíte, Františku, je, jako by jí z oka vypadla.“

„Právě tak,“ odpověděl rozmrzelý Holk. Bylo mu nanic z ženiných tlachů.

Učitel Oršák se zmocnil čepice a měl se k odchodu.

„Na shledanou,“ pravil, „chtěl bych se ještě podívat na včely.“

Horvat mávl rukou. „Pojďte s námi,“ zval Oršáka, „František nám poví něco o Bulharsku.“

Ale učitel se rozloučil. Přidržel dlaň na prodřeném místě kabátu a opakuje své pozdravy vyšel ze dveří.

Jan a Lucie vlekli jakousi brašnu a Lucie se smála na celé kolo.

„To bych rád věděl, co v tom je,“ řekl Jan a zvedl k sestře svůj červený obličej.

„Sklo!“ odpověděla Lucie. Třepala hlavou, až jí padal účes a zuby ohraničené temnou Čarou rtů se jí leskly jako zvířátku.

„Z Lucie bude hezká holka,“ poznamenal strýc František ztlumiv hlas.

„Prosím? Člověk neslyší vlastního slova. Děti, musíte tak bláznivě křičet?“ pravil hospodář, odváděje Holka do jídelny.

Usadili se u okna.

„Znám tak trochu Balkán,“ pravil Horvat a přejížděl dlaní své šedivějící vlasy, „ale nechťel bych tam být natrvalo. Je to všechno hezké, jenže, nic naplat, nám dvěma je už souzeno sedět pěkně za kamny.“

„Jel bych od hodiny zpátky,“ odpověděl Holk.

Byl zabořen do křesla a jeho vyhrátá kůže a jeho velikost (skoro obludná) skýtala mu více úlevy, než připouštěl. Měl cestování po krk. Byl unaven jízdou, byl unaven věčným štěbetáním své ženy a její hlas mu zněl ještě v uších. „Františku, tohle, Františku, ono, Františku, požádejte, aby ten hrozný člověk zavřel okno!“

„Dej pozor,“ řekl, ukazuje směrem k většímu pokoji, „za chvíli mě bude žena volat, abych si umyl ruce.“

„Chceš vodu?“

„Já.“ odpověděl Holk, „jsem vykoupán jako pudl Myl jsem se v Práchni půl hodiny.“

„Vy jste se stavili v hotelu?“ „Jak jinak. Copak myslíš, že Eliška může měnit své zvyky?“

Horvat se chechtal. „To byl asi shon!“ řekl. „Pokojské ohřívaly želička na pálení vlasů, což?“

Zatím přinesla Robina kávu a pánové sáhli po doutnících.

„Tady je oheň,“ pravila nejmladší dcera naklánějíc se s rozžatou sirkou ke strýci.

„Podívejme se, jaký je z ní klacek,“ řekl Holk a udeřil ji po nahé paži. „Táta z tebe chce mít profesorku, ne?“

„To spíš z Alžběty,“ odpověděla Anna přízvukem selských děvčat, „já se vdám.“

„Nejvyšší čas,“ smál se Holk a pohodil ohořelou sirku na podlahu.

Fena, která se ve své zamilovanosti nemohla obejít bez hospodáře, vstala a přešla na sluneční stranu. Okenní rám kreslil jí na hřbetě kříž a proužek stínu běhal za její oháňkou.

„Hrome, je zde krásně!“ řekl Holk a naklonil se, aby viděl do vedlejší světnice.

Tam bylo plno ženských.

Lucie roztřepávala nějakou látku a jedna ze služek, sepjaté ruce pod bradou, dívala se jí přes rameno. Všechny byly sražené v chumel a paní Holkové se zdálo, že je tu trochu těsno. Cítila kuchařčin dech a dala jí na srozuměnou, že její místo je někde u kamen. Kuchařka nepochopila. Nicméně její zájem byl lichotivý.

Teď vpadla do světnice Robina. Chce vidět, natahuje krk a nakonec si stoupne na židli.

„Mami, to je krásná barva!“ křičí opírajíc se o služčin hřbet.

„Ukaž! Půjč mi to!“

Lucie jí rve látku z rukou a křičí ještě silněji: „Prosím tě! Dej si zajít, vždyť je to *hedvábí*!“

Paní Holková přinesla nejstarší dceři na šaty. Vedle toho nakoupila krajek a spoustu věcí, které nestály za mnoho, ale měly nesmírnou cenu, neboť žebrácký troniček platí za dukát. Tyto nicůtky byly koupeny za poslední groš a paní je rozdělila jako

královna. Ach, měla tak malou ruku, její pas byl neuvěřitelně tenký a vlastní kouzlo ji přemáhalo.

Hrome, paní Eliška Holková byla rozená šlechtična! Narodila se v baronském domě, měla nádherné vychování, vkus, švih a hrdost. Hrdost, která rozdává. Nemohla přijít s holýma rukama. Vždy, i na své nuzácké pouti cestovala s kyticí!

Horvatovy dcerky si ještě prohlížely dary, ale hospodyně se hroužila do par svých hrnců. Blížil se čas večere. Paní baronka se šla převléknout a Horvat odvedl Františka do nejvzdálenější světnice, která mu sloužila za pisámu. Tam posadil bratrance za stůl a krče pohrdlivě rameny řekl:

„Nemáš vskutku peníze?“

„Chceš vědět, oč jsem tě přišel požádat,“ odpověděl Holk, „anebo mám vypravovat všechno od začátku? Je to nejloupější příběh, který znám.“ „Nechrne toho,“ pravil Horvat, „bojím se, že ti nemohu pomoci.“

Holk vstal a jal se přecházeti po délce pokoje, shledáváje slova, jež zraňují dříve, než byla vyslovena. Vyděšen odmítnutím a vztekly svým posláním chodil z kouta do kouta. Trhal rameny, lámal krabičku zápalek a jeho zády otřásal nepřírozený smích.

„Je to naposled, co tě prosím,“ řekl po chvíli mlčení. „Nutím tě k velkomyslnosti, ale nepovídej, že ti ta věc působí větší nesnáze, než mohu uvěřit. Potřebuji dvacet tisíc.“

„Co ti mám odpovědět?“ řekl Horvat.

Žádost daleko méně naléhavá byla by jej dávno přiměla, aby otevřel svou pokladnu, ale Horvat byl bez groše. Neměl ani vindry, vězel v dluzích až po krk a po léta zastíral tuto skutečnost.

„Co sis vzpomněl,“ řekl zadržuje bratrance ve vlčí chůzi, „co sis najednou vzpomněl žádat tolik peněz! Na našich polích se nedaří než sníh a vítr.“

„Ano,“ odpověděl František, „teď začnou tvá podobenství. Dovedu je ocenit, ale nepomohou mi. Prosím tě znovu, abys mi půjčil tu částku.“

Horvat bez slova přitáhl Holka k zásuvce a otevřel ji.

„Kdybych zde měl peníze,“ řekl přiškrceným hlasem, „zavíral bych méně pečlivě.“

„Nuže,“ doložil vyhrábnuv hrst listin, „spočítej si poklad mých dluhů! Žena ví tak o polovičce a ty mě snad nebudeš nutit, abych o tom mluvil před ní a před dětmi.“

Horvat rozkládaje směnky a dlužní úpisy stál shrben a kabát dokonalého střihu složil se na jeho zádech v obloučky a řadu varháněk.

„Prohospodařil jsem svůj statek,“ pravil obraceje pěstěnou tvář k Holkovi a čině posunek jako ten, jehož se všichni zřekli.

Zatím v kuchyni rozmlouvaly obě ženy.

„Tak to s námi šlo od deseti k pěti,“ pravila paní Holková. „Druhý rok jsme se už ani s nikým nestýkali. A když nás přece někdo pozval, anebo když jsme jednou za čas měli hosty, stál František jako zařezaný. Můj muž se naučil pár bulharských slov, ale promluvit slušnou němčinou nebo říci francouzskou větu, to na něm nemůže nikdo žádat. To je mu dočista cizí. Zůstali jsme jako kůl v plotě.“

Horvatova žena poslouchala jen na jedno ucho. Nedovedla vcházeti ve snadná přátelství a byla špatnou utěšitelkou. A dvojnásob špatnou, když se jí stesky zdály plané. Věřila, že svědkem hoře je krev. Bála se jediné smrti svých dětí a každé neštěstí, které se dalo ukrýt, přecházela mlčením.

Ted', pohlížeje úkosem na svou příbuznou, shledávala, že je nesnesitelná a že nemá všech pět pohromadě.

Paní Holková byla oděna v tmavé šaty s bílým límcem a držela v ruce kapesník. Její planoucí oči a úzká, bledá tvář, její oblek a vznešenost vypadaly vskutku bláznivě v této obrovské kuchyni, kde po celý den nevyhasla kamna. Stál tu hrubý stůl plný zářezů, veliké police na nádobí, pohovka, na které spala nejstarší služka, skříň na příbory a druhý stůl pod okny, která byla již tak daleko od kamen, že se jejich přísvit stával mnohdy patrným i za dne.

Podlaha světnice byla vyšlapaná cestami služek. Nejhlubší stopy vedly ke dřezu, který od rána do večera zněl šplícháním vody.

Krátce, kuchyně paní Horvatové se nepodobala místu, kde se vzdychá s kapesníčkem u úst.

„Chvála pánu bohu,“ pravila hospodyně, „František rozumí svému řemeslu a dovede si poradit.“

Paní Holková sraštila obočí.

„Neříkám, že ne.“ odpověděla, „ale bez styků se nepořídí.“

„Konečně, vždyť jste měli přece smlouvu. Či — jak to bylo?“ pravila paní Anežka, zastavujíc se v práci. Zdálo se jí, že malá služka, která utírala u oken nádobí, natahuje uši.

„Nech toho a jdi nahoru povléknout peřiny!“ pravila k ní se zlostným trhnutím hlavy. „Slyšíš? Martino!“

Děvče vyběhlo pleskajíc bosýma nohama.

„To je kříž,“ pravila opět Holková žena, „kdyby se byl František řídil podle mé rady, nemuselo k ničemu dojít.“

„Nu, a co se vlastně stalo?“

„Vypověděli muži úvěr. Banka. Židovská banka.“

„Á, s bankami je vždycky strach jednat,“ pravila hospodyně a popadla ucho hrnce rukou obalenou do zástěry. „Od banky raději dál!“

„František držel jenom se sedláky,“ pokračovala Holková žena, „a ti opravdu — byli to venkovští lidé, víte? — neměli mnoho ohledů. Říkali hraběnce von Steinhofer: *paní*. Jednou při obědě jsem se už skutečně rozhněvala. Jeden takový chlapík mě před ní oslovoval *baronko*. Ji nedovedl pojmenovat a mně říkal *baronko*. Jako bych to chtěla od něho slyšet! Jako bych jí doposud byla!“

Paní věčně obrácená k jakémusi šlechtictví, které velmi pozdě začalo, zřejmě se radovala, že našla lodici, po níž se mohla pustit do starých vod a vzdalovala se ve svém vypravování víc a víc.

„A jdi mi k šípku,“ myslila si Anežka, „to je s tvým mužem jiné pořízení!“

Byla zřejmě na jeho straně, neboť Holk mluvil o skutečných událostech a jen tehdy, když něco robil. Ten člověk se dovedl ohánět v domácnosti! Bylo jej radost poslouchat, když spustil, zač se v Bulharsku kupuje ječmen a co stojí kopa vajec.

„Vidím,“ pravila vposled Horvatova žena, „že jste nepřestala být baronkou. Ale já jsem selka. Nemám takové starosti. Spím a pracuji, hledím si jen kurců a křiku na dvoře.“

Paní Holková chtěla cosi odpovědět, ale do světnice vpadl její manžel. Vydechoval chraplavý zvuk a ruměnec mu pokrýval tvář.

„Odjíždíme!“ vykřikl nasazuje si klobouk. „Odjíždíme! Odjíždíme!“

„Teď? Co vás to napadlo? Vždyť bude za chvíli večer,“ pravila hospodyně otírajíc si dlaně o zástěru. „Teď! V tu chvíli!“ děl Holk skrze zuby. „Zavazadla můžete ženě poslat. Sbohem! Jste zbaveni obtížných příbuzných!“

Paní sháněla plášť a rukavice, Holk přecházel za dveřmi a Horvat s kapesníkem v ruce hledal svou nejmladší dcerušku. Prohlížela si ještě tetiny dárky. „Jdi,“ řekl, přejížděje si dlaní vlasy, „jdi a popros je, aby neodjížděli. Řekni strýci, že ho o to snažně žádám.

„Ne, dítě,“ odpověděla paní Holková, když Robina žadoněla, aby odložila klobouk, „můj muž — jak si vzpomínám — slíbil, že bude zítra v Praze. Lituji, ale *závazky se musí dodržovat.*“

Potom se se všemi rozloučila líbajíc děti ústy, která se podobala krvavé ráně.

Když Holkovi vycházeli, stál před vnějším schodištěm malý Jeník. Holkovi minuli chlapce bez povšimnutí, ale sotva jej přešli, strýc se zastavil a vytrhnuv peněženku jal se v ní rozechvělou rukou něco hledati.

„Vezmi!“ řekl Janovi a políbil jej na obě tváře. Odtud se již neohlédl a vůz, který byl za ním poslán, vrátil se s prázdnou.

Jeníkovi pak zůstaly tři dukáty navlečené na rudé niti.